

A kiskonyha

A nagy parasztudvar a jobb és bal oldali épületeivel úgy hatott, mint szétárt kárú házigazda, aki határtalan örömet az érkező láttán csak tettekel tudja kifejezni. A bal oldalon terebélyes nagyház húzódott el csendesen, szinte mély álomba merülve csukott ablakaival, hosszú gangjával, míg a jobb oldalon egy kis épület, amelyet egyszerűen csak kiskonyhának neveztek. Itt élte le a parasztember szinte az egész életét, ebben a két szobában, míg a nagyház tágas szobái, a tisztaszoba, a középső szoba, lakók nélkül kongtak.

A kiskonyha észrevétlenül lopta be magát a parasztember életébe, szép lassan előtérbe került a becsben tartott nagyházhoz viszonyítva, átvéve annak a hivatását. Már elhelyezkedése is csak úgy mellékesen lett beillesztve a parasztudvar összképebe, mégis a jövevény első útja a kiskonyha felé irányult. Minden valamirevaló ember tudta, hogy a nagyházban nincs se mit, se kit keresni. Igaz, a nagyház is megnyílt emberei fogadására, de csak ünnepek alkalmával, amelyekből, ha jobban összeszámoljuk, nem éppen sok adódott. S ha a vendég éjszakára is ott maradt, a tisztaszoba, vendégszoba, vagy ahogyan nagyanycék hívták, a nagyszoba is lakót kapott. Ilyenkor hideg és ismeretlen illat csapta meg a látogatót. Ezért sűrűn magányosan, egyedül kongott a hosszú hónapok folyamán, míg megtelhetett esedékes vendégeivel. Egy szoba kivételével, amelyben nagyanycék az estebéd után nyugovóra tértek.

A kiskonyha pedig zsongott az ételtől, ahogyan bővült a család, bővült a kishonyha is. Hozzáépítettek egy előszobaféleséget is, ahonnan a banyakemencét fűtötték, majd ez az előszobaféleség lett a konyha, a konyha pedig a nappali szoba szerepét kapta. A kiskonyha bejáratához nagypapa egy kapuféleséget szerelt, a betolakodó apró és kevésbé apró jószágok ellen. Ez a kapu vagy ajtó nemcsak rostély volt, ahogyan nagypapák hívták, hanem a kisleány hintája is, amire, hacsak tehetette, fölpattant, párat lódult rajta, majd leugrott. Annyira belejött ebbe a játékba, hogy már versenyzett is önmagával, mikor ugrik nagyobb. Minden ugrást egy csíkkal jelölt az udvar poros földjébe, s igyekezett ezt minden alkalommal túlugrani.

A parasztudvar mélyében a supák, a szénaboglya, majd a kertkapu, a disznó- és baromfiól húzódott meg szégyenlősen. Pedig igazán nem volt mit szégyellniük, hisz gondosan fehérre meszelt falai vakítóan tündököltek a napfényben, s a falak mögül elégedett rőfögés és egyéb hangok hallatszottak.

A jövevény láttán az udvart nagy sebességgel átszelő néne pedig meggyorsította az egyébként is nagy lépteit, hatalmas bocskoraiban, amely szemmel láthatóan nem az ő lábára lett szabva, úgy tűnt, hogy szinte fölkapják őt, s viszik-viszik a jövevény felé. A sötét fejkendő alatt pedig ráncos és napégette mosolygós arc bukkant elő. Jobb kezében a frissen fejt tej lötykölődött jobbra-balra a fejében, bal kezével pedig derek-magasságig emelve egyensúlyozta annak terhét.

A jövevény nem volt más, mint a nagynya legkisebb leányunokája, akit szülei küldtek falura vakációra. A kislány tekintete a fejére szegeződött, elcsodálkozva a vastag habon, amely csak a frissen fejt tejen látható, és amelybe itt-ott beletévedt egy muslica, de mindezt leszűri, kitisztítja a nagynya szűrője, amit ő csak egyszerűen túrosrongynak hívott. A túrosrongy nevet kapta ez a finom, szitaszerű ruhadarab, amelyen keresztül kitisztult a tej, s finom aludttejet, túró készített belőle nagynya. A túrosrongynak a kisleány életében igen nagy szerepe volt, hisz megunva a vendégeskedést sokszor mérhetetlen honvágy fogta el szülei, testvére, barátai után. Ilyenkor álmatlanul forgott a nagyház tisztaszobájában, amelyet nyáron ő birtokolt, hófehér dunyha és párnák között, amelyek friss keményítőillatot árasztottak. Nagynya a másik szobából neszelt feléje egy jó ideje, majd lekapta a padkán száradó túrosrongyot, és óvatosan betepegette vele a szobába. Könnyedén a kislány kezébe nyomta, és várt. A pici kéz megérintette a rongyot, az orrhoz húzta. A túrosrongyban maradt tejillat gyorsan álomvilágba ringatta a kislányt, aki még mosolygott is álmában. Később, amikor már szégyellni kellett a túrosrongyozást, a vele való alvást, helyette zsebkendőt, majd papír zsebkendő morzsolgatott.

A kiskonyha észrevétlenül lopta be magát a parasztember életébe, szép lassan előtérbe került a becsben tartott nagyházhoz viszonyítva, átvéve annak a hivatását.

Ahogy szaporodott a család, s a gyermekek száma növekedett, nagyanycék már szűkösen voltak a nagyház szobájában, a dédmama kikerült a kiskonyhába, már itt vetette meg az ágát. A kisleány itt találkozott először a halállal. Az esteli fürdés után nagynya gyorsan fölvitte unokáját a nagyházba, s halkan közölte nagypapával:

– Képzeld, anyád a fürdés után ünneplőbe öltözött.

A tény, hogy ünneplőbe öltözött, megrendítette nemcsak a kisleányt, hanem a nagypapát és nagyanycék is. Nem tudták mire vélni a dolgot. Majd ebben a csodálkozásban és ámulatban tértek nyugovóra, abban a reményben, hogy majd reggelre megoldódik a rejtély. Hát megoldódott. Reggelre dédmamát holtan találták az ágyban, ünneplő ruhában, egyenesre simított fejkendővel, amelynek homlok részébe még a kartonpapírt is szépen beillesztette, imára kulcsolt kézzel. Az esteli fürdés utáni szappanillat még ott bolyongott a levegőben, megelőzve a halottfürdés kínos műveletét. A megrémült családtagoknak már semmi más nem maradt hátra, mint hogy a kihűlt testet ravatalra helyezték, s várják a koporsót, aki majd méretet vesz róla. A ravatal két szál deszkából, négy hokedliből állt, amelyre a dédnagymamát rátették. A kisleány nem félt tőle, mint általában a gyerekek, akik félnek a halott embertől. Csak álldogált némán, és nézte a jól ismert arcot, arra várva, hogy kinyíljon a szeme, s meleg tekintetével őtet megsimogassa. Az állandó nézésben már úgy tűnt, mintha egy kicsit nyílna is a szem. Nagynya is észrevette, s rögtön nehéz kabátgombokat helyezett rá óvatosan. A kabátgombok súlya alatt pedig lassan visszacsukódott, most már örökre. Dédi arca kisimult, meghazudtolva nyolcvannal év ráncait, sárga arca boldognak és megkönnyebbültnek látszott. A kisleány csak nézte az ünneplőbe öltözött kihűlt testet, hisz az még mindig az ő dédjéje volt, nevét is ő örökölte, no meg a nagy becsben tartott Singer varrógépet, amivel dédi olyan sokat varrt és slingelt.

■ TÓTH GLEMBÁ Klára

Baka István

Végvári dal

Csend támadt – a feldúlt vidékről
a zivatar már elvonul,
s ágak ínyéről vicorít ránk
esőcsepp-fogsorral az Úr.
Végigéztük a tócsán
a rettegés, szellő ha rebben.
Hőköl a ló... Továbbereszt vagy
szétszaggat bennünket az Isten?
A rongyos, megfakult mezőket
rólunk, Uram, letépheted –
Magyarország határait
ránk rajzolták a sebhelyek.
Annak oltalmazzuk, ki tőlünk
elhódította – legalább
kardunk élén csillogjon ez az
esőcsepp-gyöngyos világ!

1956 októbere, Budapest

Rajzfilm vagy sem

Napló

Sok kisgyerekes ismerősöm vallja, hogy a rajzfilm nagyon káros, ha lehet, soha ne szoktassuk rá a csemeténket, minél kevesebbet bámulják a képernyőt, annál jobb. Meg hogy kicsoda szemtelenség a szülő részéről, hogy bébiszitternek használja a képernyőt, és ahelyett, hogy ő maga foglalkozna a gyerekekkel, egy ládára bízta.

Én sok mesét olvasok a picinyeimnek. Aki nem hiszi, járjon utána – ezt igazán nem nehéz ellenőrizni, hiszen hihetetlen, hogy a gyerekek szó szerint megjegyzik a meséket, és ha az ember elvét egy szót, azon nyomban kijavítják.

De: (és most biztos akad olyan az olvasók között, aki a legszívesebben megkövezne) én a rajzfilmnézés nagy pártfogója vagyok.

Nem azt mondom, hogy korlátlanul és bármit bámuljon a gyerek, de a jól megválogatott rajzfilm aranyat ér. És most nem rajzfilmeket fogok reklámozni, de emlékeznek még a Mazsola és Tádéra? És arra is, hogy egy-egy rész miről szól? Hogy hogyan követnek el benne hibákat a szereplők, hogyan járnak pórul, hogyan okulnak csínytevéseik következményeiből?

Hogy nem kell egész nap a képernyőt bámulni? Hát valóban nem. Bár én azt tapasztalom, hogy a gyerekeim csak addig néznek rajzfilmet, míg el nem unják. A világ legizgalmasabb meséje is csak ideig-óráig érdekes, aztán mennek a dolgukra: építeni, babázni, kisautózni, hajózni, kifestőzni, bújócskázni... Vagy eljátszani a mesét. És egy jó tanmese sokszori újrajátszása nem tudom, mitől lehetne káros hatással a gyerkőcöimre.

Számtalan olyan rajzfilm van, aminek elsődleges célja ténylegesen is a tanítás. Nyelvelvűek, állatokról, földrajzról, történelemről, bibliáról, zenéről, festészetéről készült rajzfilmek. És hogy ezek nem károsan hatnak a gyerekekre, hanem éppen ellenkezőleg, azt hadd szemléltessem néhány példán keresztül:

Vasárnap délután. Unalmas kalandfilm megy anyámnál a tévében, senki nem nézi. Lulu odapillant a képernyőre. Egy négyéves gyerek számára felismerhetetlen a képsor: vörösen hőmpolyog a láva.

– Kitért a vulkán – mondja.
– Honnan tudod? – kérdelem elképedve.
– Hát nem látod? Folyik a láva.
– És te honnan tudod, mi az a láva?
– Olvadt kő. Nagyon meleg ám! Benne van Kis Einsteinekben.

Megint máskor a tévében megszólal Csajkovszkij valamelyik kevésbé ismert szerzeménye. A zeneszerző neve nem hangzik el, csak ki van írva a képernyő sarkába. Lulu viszont még nem tud olvasni. Pláne nem Csajkovszkij nevét angol helyesírással.
– Tudod, mama, mire hasonlít ez a zene? Hát a Hattyúk tavában arra a részre, amikor Odette... – és már meséli is a történetet.

Vagy gombócot eszünk ebédre.
– Anya, tudod, hogy mondják kínaiul a gombócot? Tvájcő.
És tudom, hogy nyilván így mondják, hiszen a Mandarin lekek rajzfilmből tud kínaiul köszönni meg számolni...

És bármilyen furcsa, egészen praktikus dolgokat is meg lehet rajzfilmből tanulni. Korcsolyát húzok a lábára, fogom a két kis kezét, hogy befehérednek az ujjaink, erre behajítja a térdét, előre dől, elengedi az egyik kezem, majd a másikat, és gurul.

– Hiszen te tudsz korcsolyázni! De honnan?
– Hát a rajzfilmből! Látod? Így behajtod a térded, előre dől, aztán két kéz, egy kéz, kéz nélkül...

Hogy a jó, választékos szinkron kedvező hatásairól már ne is beszéljek. Hogy az új kabát a lányomhoz „máris hozzáért”, hogy a hőség pokoli, a fagy mennyei, a kilátás pazar...

Nos, nyilván, aki azon a véleményen van, hogy káros és felesleges dolog a gyerekekkel rajzfilmet nézteni, azt nem tudom és nem is akarom meggyőzni. De én úgy látom, hogy a rajzfilm a játszva tanítás fantasztikus lehetőségét is magában hordozza. Mit nem adnék egy magyar-szerb nyelvoktató sorozatért...

■ KRIZSÁN Szilvia